

مقدمه:

در واژه نامه علوم کتابداری و اطلاع رسانی انجمن کتابداران آمریکا، وجین انتخاب منابع اطلاعاتی از مجموعه کتابخانه به منظور حذف یا انتقال به انبار تعریف شده است. در واقع، وجین خود نوعی انتخاب است با این تفاوت که بعد از تهیه منابع و از میان مجموعه موجود کتابخانه صورت می گیرد و نتیجه آن خروج منبع مورد نظر از مجموعه اصلی است، در حالیکه برای سفارش منابع اطلاعاتی، عمل انتخاب از میان انتشارات موجود در بازار صورت می پذیرد. در اینجا مهمترین پرسشی که مطرح می شود این است که چگونه منابع اطلاعاتی یکبار برای خرید "انتخاب" و در مرحله دیگر برای وجین "انتخاب" می شوند؟ پاسخ آن بسیار ساده است: اگر دلایل و ملاک های انتخاب منبع اطلاعاتی از بین رفته باشد وجود چنین منبعی در کتابخانه توجیهی ندارد و باید وجین گردد. بر این اساس، دلایل عمده برای وجین مجموعه عبارتند از:

۱- بهبود و افزایش کارایی فضای محدود کتابخانه

۲- پویا نگه داشتن مجموعه کتابخانه

۳- جلوگیری از انباشته شدن منابع اطلاعاتی زائد و بلااستفاده

ملاک های وجین منابع اطلاعاتی:

در ارزشیابی مجموعه، روشهای مختلفی معرفی شده که نتایج آن به وجین بسیاری از منابع اطلاعاتی منجر میشود. در واقع، وجین یکی از نتایج ارزشیابی مجموعه است. به طور کلی میتوان گفت در صورتیکه ملاکهای انتخاب منابع اطلاعاتی با مجموعه موجود در کتابخانه همخوانی نداشته باشد معیار لازم برای ارزیابی و وجین مجموعه نیز تا حدودی مشخص میشود. بر این اساس، منابعی از مجموعه خارج می شوند که بنا بر تشخیص کمیته انتخاب منابع اطلاعاتی کتابخانه و با توجه به ملاک های انتخاب منابع اطلاعاتی مشمول ملاک های وجین شوند.

ملاک های وجین منابع عبارتند از:

۱- روزآمدی

محتوای منابع اطلاعاتی می بایست صحیح و روزآمد باشد. منابع اطلاعاتی که نسخه های جدیدتر، بازنگری شده و روزآمد آن در بازار وجود دارد قابل وجین شدن هستند. شایان توجه است که در برخی حوزه ها مثل روان شناسی، ریاضی و فیزیک نسخ قدیمی تر به منظور انجام مطالعات تاریخی یا تطبیقی نگهداری می شوند که در مورد آن ها اصل روزآمدی همیشه صادق نخواهد بود و بنا به تشخیص ممکن است وجین نشوند.

۲- استفاده

استفاده کم یا عدم استفاده از منابع اطلاعاتی می تواند یکی از معیارهای وجین به شمار رود که گزارش میزان استفاده منابع اطلاعاتی از نرم افزار کتابخانه می تواند نشان دهند منابع کم استفاده یا بلااستفاده باشد.

۳- وضعیت فیزیکی

منابع فرسوده، مستعمل و آسیب دیده ای که قابل مرمت نبوده و دلیل قابل توجیهی برای نگهداری آن ها در کتابخانه نیست می بایست وجین شوند. ملاحظات در مورد جایگزین کردن آن ها مورد به مورد با توجه به منبع اطلاعاتی صورت می گیرد.

۴- نسخ تکراری

به دلیل محدودیت فضا، کتابخانه ها می بایست نسخ تکراری از منابع اطلاعاتی را حذف کنند. شایان توجه است که حذف نسخ تکراری در مورد منابع اطلاعاتی پر استفاده و منابع اطلاعاتی که بخشی از برنامه درسی دانشگاه هستند می بایست با نظر استادان و دانشجویان و با توجه به میزان استفاده از آن ها صورت گیرد.

۵- کامل بودن

منابع اطلاعاتی که بخشی از یک مجموعه چند جلدی ای هستند که مطالب آن ها به هم مرتبط بوده و باقی بخش های آن در کتابخانه وجود ندارد، می توانند از کتابخانه وجین شوند.

۶- کهنگی فرمت

منابعی که فرمت آنها کهنه شده و محتوای آن ها در فرمت های دیگری وجود دارد را می توان از کتابخانه وجین کرد. مثل نسخ میکروفیش چکیده نامه ها

۷- فرمت منابع اطلاعاتی

الف- کتاب ها

اگر نسخ چاپی کتابخانه کهنه شده باشند و نسخ الکترونیک آن ها در دسترس باشد، این نسخ چاپی می توانند در فهرست وجین قرار بگیرند. همچنین ممکن است در برخی موارد، نسخ های جدید کتب تنها به صورت الکترونیک تهیه شوند. بنابراین اگر چه که کتاب های الکترونیک روی قفسه های کتابخانه شلف نمی شوند، اما می بایست اطلاع رسانی های کافی به گروه های مخاطب در خصوص آنها انجام شود. همچنین مسئولان و کارشناسان کتابخانه می بایست با معاونین آموزشی و پژوهشی و اعضای هیئت علمی گروه های مختلف آموزشی در خصوص نگهداری نسخه های پرینت منابع اطلاعاتی درسی که نسخه الکترونیک آن ها تهیه می شود تبادل نظر نمایند.

ب- مجلات علمی و سایر نشریات ادواری

اگرچه که دسترسی به نشریات ادواری، مجلات و روزنامه ها در ارجحیت قرار دارد، اما کتابخانه ممکن است به دلایلی برخی عناوین را به شکل چاپی نگهداری کند. اگر دسترسی به مجلات و نشریات ادواری از طریق پایگاه های اطلاعاتی فراهم باشد کتابخانه ها می توانند نسبت به وجین آنها اقدام نمایند.